

ÇİN VE ABD EKONOMİLERİ ARASINDAKİ REKABETTE KURUMSAL FAKTÖRLERİN ROLÜ: GİRDİ-ÇIKTI ANALİZİ*Fatma TAŞ¹**ÖZET**

Amaç: Çin ekonomisi, az gelişmiş ülke konumundan dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna gelmiştir. Günümüzde, ABD ekonomisi üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise Çin, hangi büyüme modelini izleyerek ekonomik güç elde etmiştir sorusuna cevap bulmaktır.

Yöntem: Çalışmada girdi-çıkıtı analizi kullanılmıştır. Çin-ABD arasında yaşanan rekabet savaşı, ihracata dayalı büyüme modeli çerçevesinde ele alınmıştır. Bu karşılaştırma 1990-2003 ile 2003-2011 dönemlerine ayrılarak incelenmiştir.

Bulgular: Yapılan analiz sonucuna göre Çin ve ABD için farklı sonuçlar elde edilmiştir. Çin; düşük maliyetli üretim, değersiz döviz kuru politikası ve yüksek teknoloji ile rekabet gücü elde etmiştir. 1990-2003 ve 2003-2011 dönemlerinde ihracata dayalı büyüme modeli ile ekonomik güç kazanmıştır. ABD’de ise yüksek maliyetli üretimin süreklilik taşıdığı görülmüştür. Zamanla Çin’e karşı rekabet gücü azalmış ve dış ticarete sürekli açık vermiştir. Bu nedenle Çin’in rekabet gücü, ABD ekonomisi üzerinde rolünün büyük önem taşıdığı tespit edilmiştir.

Özgünlük: Literatürdeki çalışmalardan farklı olarak, iki farklı döneme ayrılıp iki ülke arasındaki rekabetin kurumsal faktörler yoluyla, girdi-çıkıtı analizi ile incelenmesidir. Ücret artışı ile döviz kuru arasındaki ilişki çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Girdi-Çıkıtı Analizi, Kurumsal Değişiklikler, Ücret Artışı, Verimlilik Artışı.

JEL Kodları: C6, E2, F5, 04.

THE ROLE OF INSTITUTIONAL FACTORS IN THE COMPETITION BETWEEN THE CHINA AND THE US ECONOMIES: AN INPUT OUTPUT ANALYSIS**ABSTRACT**

Purpose: The Chinese economy has become the world's second largest economy evolving from an underdeveloped country. Today, its impact on the US economy is discussed. The purpose of this study is to find an answer to the question of which growth model has China followed to achieve economic power.

Methodology: An input-output analysis is used in the study. The competition war between China and the USA within the framework of the export-led growth model is addressed. This comparison is analyzed for the periods of 1990-2003 and 2003-2011.

Findings: The analysis revealed different outcomes for China and the USA. China has gained competitive power with low-cost production, low-value exchange rate policy, and high technology. In the 1990-2003 and 2003-2011 periods, it gained economic strength with the export-driven growth model. In the USA, on the other hand, high-cost production was dominant. Over time, USA competitiveness against China decreased and it had a constant deficit in foreign trade. For this reason, the study concluded that China's competitiveness and its role in the economy of the USA were of great importance.

Originality: Unlike the studies in the literature, this article compared two different periods and examined the competition between the two countries through institutional factors, using input-output analysis. It also investigated the relationship between wage increase and the exchange rate.

Keywords: Foreign Trade, Input-Output Analysis, Institutional Changes, Wage Growth, Productivity Growth.

JEL Codes: C6, E2, F5, 04.

* Bu çalışma, Fatma TAŞ tarafından Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Emre ÜNAL danışmanlığında yürütülen "Rekabet Gücü Ekseninde Çin-ABD Ekonomilerinin Karşılaştırılması: İhracata Dayalı Büyüme Modeli" başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nden türetilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Elâzığ, Türkiye, 192219117@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9375-6373.

1. GİRİŞ

Küresel dünyada, ekonomi çerçevesinde, ulusları göz önünde bulundurduğumuz zaman, ülkelerin en önemli ihracatçısı konumunda olan Çin'in rekabet gücünü giderek artırarak dünya ekonomisine sahip olacağı yönündeki tahminleri artırdığı aşikârdır. Bu gücü elde eden ülkenin geçmişten günümüze izlediği yolları bilmek, ekonomik gücü hakkında bilgi edinmek ve ülkelerin uluslararası piyasalarda söz sahibi olmak için izleyebileceği politikaları bilmemiz bakımından oldukça önemlidir.

Tarih boyunca Çin, uzun bir geçmişe sahip, geniş coğrafyaya yayılan ve farklı kültürleri bir arada bulundurarak devasa nüfusuyla hafızalarda yer edinen özellikleriyle ön plana çıkmaktaydı (Liu and Wall, 2005: 689). Fakat son zamanlarda bu özelliklerinden çok ekonomik değişimleriyle dikkat çeken bir ülkedir. Çin, yıllarca dışa kapalı bir ekonomik yapıyla refah kaybı yaşamıştır. Bunların yanında büyüme sorunu ve ekonomik sıkıntılarının yaşanması, ülke yapısında alışlagelmişin dışında köklü değişimleri gerekli kılmıştır. Bu da 1978 yılında Deng Xiaoping önderliğinde reformların gerçekleştirilmesini sağlamıştır (Qian, 1999: 14). Sovyet tipi Kalkınma Planları, Kültür Devrimi, dışa açılım, piyasa ekonomisine kademeli geçiş ve özelleştirmelerin artırılması ile ülke ekonomisini iyileştirmeye dönük reformist adımlar atılmıştır. Bunlarla birlikte ekonomik iyileşmede araç olan gelişmelerden birisi de 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmasıdır. Tüm bu aşamalardan sonra Çin, az gelişmiş ülke konumundan dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna gelmiştir (Angresano, 2005: 472). Bunun yanı sıra uluslararası piyasada ihracatta ivme kazanarak rekabet gücüne güç katması, günümüzde dünya ekonomisi üzerinde büyük bir güce sahip olan ABD üzerindeki etkisi büyüktür. Böylece ABD ile Çin arasında ticaret savaşları yaşanmaktadır.

Bu çalışmada amaç, ticaret savaşına giren iki ülkede, Çin'in rekabet gücünü nasıl bir büyüme modelini izleyerek kazandığı, Çin ekonomisinin hangi kurumsal değişiklikleri ve yapılandırmaları uygulayarak devasa ekonomi konumuna geldiği sorularına cevap bulmak ve dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ABD'nin ekonomisi üzerindeki rolünü inceleyip rekabet gücünü ülkeler çapında nasıl arttırdığına açıklık getirmektir. Ülkelerin belirli dönemlerde yaşadığı krizlerden sonra aldığı önlemleri açıklayan, istikrarını gözlemleyen ve ülkelerin ekonomisini incelerken rekabet bağlamında bizlere en iyi sonucu veren, kurumsal faktörlerdir. Bu nedenle dikkat etmemiz gereken kurumsal faktörler; ücret-emek ilişkisi ve izlenen döviz kuru politikasıdır. Her iki ülkenin bu iki kriteri, girdi-çıkıtı analizi ile karşılaştırılmaktadır. Wassily Leontief tarafından genel bir denge sistemi olarak nitelendirilen, bir üretim teorisi olan girdi-çıkıtı analizinin temel ilişkileri teknolojidir. Bu analiz, üretim işlevindeki girdi-çıkıtı miktarlarını içermektedir. Belirli bir ürünün üretilmesinde tek bir reçete sunmaktadır. Bu yüzden çalışma, girdi-çıkıtı analiziyle desteklenmiştir.

Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan, girdi-çıkıtı analizinin ve kurumsal faktörlerin bir araya getirilerek ticaret savaşının nedenlerinin matematiksel bir model ile incelenmesidir. Özellikle Çin'in rekabet gücünün ABD ekonomisi üzerindeki etkisi, yeteri kadar araştırılmamıştır. Bununla beraber ücret artışı, verimlilik, döviz kuru politikası ve teknolojik değişimin dikkate alınarak Çin ve ABD ekonomilerinin rekabet gücü ekseninde incelenmesi, çalışmayı özgün kılan diğer faktörlerden biridir. Çin ekonomisi, ücret artışı ile verimlilik arasındaki dengeyi kurup değersiz döviz kuru politikasını izlemiştir. Zamanla teknolojik değişimle de giderek uluslararası piyasalarda önemli bir konuma taşınmıştır. ABD ekonomisine baktığımızda, ücret artışı ve verimlilik arasında bir istikrarsızlık söz konusudur. Zamanla değersiz döviz kuru politikası izlense de maliyet artışının yüksek olmasından dolayı rekabet gücü azalmıştır. ABD ekonomisi için verimlilik artışı, ücret artış oranından yüksek tutulursa maliyet artışı baskılanacaktır. Değersiz döviz kuru politikasıyla beraber verimlilik desteklenirse, Çin'e karşı rekabet gücü artacaktır. Bu faktörlerin bir araya gelmesi ile ihracata dayalı büyüme modeli oluşmaktadır. İhracata dayalı büyüme modeli ile Çin ekonomisi güçlenmiştir. Rekabet gücü kazandıran bu modelin Uni (2007: 117-138), Ünal (2016a: 7) ve Ünal (2020: 8-9) çalışmalarında değinildiği görülür. Dış ticaret fazlasının verilmesi ve düşük maliyetli üretimin gerçekleştirilmesi, bu model ile sağlanmaktadır.

Çalışmanın planına bakacak olursak ikinci bölümünde literatür taraması yapılacaktır. Böylece eski-yeni görüşlere, çalışmamızla bağlantılı düşünceleri öne süren çalışmalara yer verilecektir. Üçüncü bölümde büyüme modeline açıklık getirmeye yardımcı olan metodoloji kısmı yer alacaktır. Dördüncü bölümde makroekonomik faktörlerle rekabet gücünün nasıl kazanıldığı ve kurumsal faktörlerle ihracata dayalı büyüme modelini izleyen Çin ekonomisinin ABD ekonomisiyle karşılaştırmalı analizi yapılacaktır. Bu karşılaştırma yapılırken ücret-emek ilişkileri kapsamında ücret artışlarının verimlilikten bağımsız olup olmadığı ve bunun neticesinde enflasyon oranlarındaki seyir, sanayi büyümesinde ivme kazanan ülkenin daha çok hangi endüstrilerde iyi performans sergilediği, endüstrilerdeki teknolojik değişim, döviz kuru politikaları ve ABD ile Çin'in karşılıklı ticaretinde ABD'nin yıllar itibarıyla Çin karşısındaki ticaret hacmi yer alacaktır. Son olarak sonuç kısmını içeren beşinci bölümde Çin-ABD ekonomileri, çalışmamızda yer alan veriler bazında değerlendirmede bulunup sonuçlandırılacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Çin'in günümüzde dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olma özelliği ve ABD ile ticaret savaşında olmaları neticesiyle Çin-ABD ekonomisi, araştırmacılar tarafından merak edilmektedir. Literatür taraması sonucunda Çin'in büyüme modeli, girdi-çıkıtı analizi ile açıklanarak farklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Çin'in dev ekonomiye sahip olmasının arkasında yatan ihracata dayalı büyüme modelini izleyip yaptığı kurumsal değişiklikler gelmektedir. Böylece Çin, diğer ülkelere karşı daha iyi performans sergilemektedir. Bununla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olmasıyla birlikte ihracata dayalı büyüme modeli çerçevesinde yapılan çalışmalar veya ihracata dayalı büyüme modelinin temel taşını oluşturan makroekonomik faktörlerin gelişiminde katkıda bulunan çalışmalar, bu çalışma için oldukça önem arz etmektedir.

Ricardo (1817) çalışmasında, dış ticarete ait görüşler, verimlilik ve ücret arasındaki ilişkiye değinilerek izah edilmiştir. Bununla ilişkili olarak dış pazara sunulan mallarda kâr elde edilebilmesinin düşük ücretli ürünlerle mümkün olabileceği savunulmuştur. Verimlilik artışının yanında, ucuz malların dış piyasalara açılmasıyla dış ticarettten kazanç elde edilebileceği belirtilmiştir (Ricardo, 1817: 8-312).

Harrod (1933) çalışmasında, verimlilik ve ücret arasındaki ilişki incelenmiştir. Harrod'a göre sektörler arasındaki verimlilik farklarından dolayı reel döviz kurunda değişimler meydana gelmektedir. Herhangi bir ülkede verimlilik artışına bağlı olarak çıktı düzeyinde artış meydana gelirse, reel döviz kuru değer kazanacaktır. Ricardo (1817) ve Harrod (1933) görüşleri daha sonraları Balassa-Samuelson modeline katkıda bulunmuştur.

Hicks (1953) çalışmasında, verimlilik ve ücret artışları nitel olarak incelenmiştir. A ve B ülkesinin olduğu bir dünyada, A ülkesindeki verimlilik artışının B ülkesinin verimlilik artışından daha fazla olduğu varsayılmıştır. Sabit döviz kuru sistemi çerçevesinde, gelirler sabit kaldığı durumda, A ülkesinin ihraç edilen malların verimliliğinin artmasıyla ihraç mallarının fiyatı düşecektir. Bu durumda A ülkesindeki verimlilik artışının faydalarından B ülkesi yararlanacaktır. B ülkesinin ithalatı, A ülkesinden daha ucuz hale gelecek ve B ülkesinin avantajına dönüşecektir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi ile Hicks'e göre birikimli ticaret oluşacaktır. Verimlilik, ücret ve döviz avantajı ile öne çıkan Hicks görüşleri, ihracata dayalı büyüme modelinin temel taşı olan faktörleri bünyesinde bulundurmaktadır.

Balassa (1963) çalışmasında, çeşitli Avrupa ülkeleri ve Japonya'nın ihracatına önem verilerek ekonomik büyüme sürecinde, ihracat rolüne odaklanmış olup ihracata yönelik modele değinilmiştir. İşgücü maliyetlerinin düşük olması, ücretlerin düşük olması ve verimliliğin iyileştirilmesiyle ihracat rekabetçiliği sürdürülebilir. Harrod modeline benzeyen çalışmada, verimlilik ve ücret arasındaki ilişki dikkat çekmektedir. İki ülke arasında, ihraç edilen malların verimliliğindeki farkla, döviz kuru ve denge döviz kuru arasındaki farkın açılacağı savunulmuştur.

Samuelson (1964), Balassa'dan bağımsız olarak yaptığı çalışmada Balassa ile ortak sonuçlara varılmıştır. Bu model, daha sonra Balassa-Samuelson Hipotezi olarak anılmıştır. Nitel olarak yapılan Samuelson çalışmasında, ihraç edilen mallar ve ticarete konu olmayan mallar arasındaki verimlilik farkları, reel döviz kurunda sapmalara neden olduğu savunulmuştur. İhraç edilen mal ile ticarete konu olmayan mallar arasındaki verimlilik farklarının fiyatları, döviz kurunu şekillendirdiği belirtilmiştir. Balassa-Samuelson modelini birlikte ele aldığımızda Hicks modelinin aksine, dış ticarete birikimli ticaret dengesizliği oluşmayıp yüksek enflasyon görülmektedir.

Kaldor (1966) çalışmasında, ülkeler arasında oluşan büyüme oranındaki farklılığın nedeni, ihracat sektörlerinin performansına bağlı olduğu söylenmiştir. Ekonomik büyümeyi sanayi büyümesi ile ilişkilendiren Kaldor, 12 tane OECD ülkesini 1953-1954 ve 1963-1964 periyotlarla yatay kesit regresyon analizi ile test edip anlamlı sonuçlar elde etmiştir. Kaldor'a göre uluslararası rekabet gücü kazanılmasında yerli paranın değer kaybetmesi etkilidir. Tek taraflı yapılan bu koordinasyonda dış ticaret açığına ve sanayi büyümesine verdiği öneme ters düşerek sanayileşmeyi beraberinde getirebildiği, sonradan yapılan çalışmalarda ileri sürülmüştür (Kaldor, 1966: 1-40).

Baumol (1986) çalışmasında, Maddison'un 1870-1979 verileri analiz edilerek verimlilik gecikmesinin sanayiye, işsizliğe ve ödemeler dengesi ile olan ilişkisi incelenmiştir. 1960'lardan sonra ABD endüstrilerinde verimlilik artışındaki yavaşlama ile ABD'nin dünya pazarındaki rekabeti aşındırıldığına dayalı görüşlerden yola çıkılarak ekonomik yorumlarda bulunulmuştur. ABD'nin yüzyıllar boyunca uzun dönemde emek ve faktör verimliliğinde yavaşlama oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak ABD'deki son gelişmeler, verimlilik perspektifine yerleştirilebilecek şekilde ele alınabileceği savunulmuştur.

Pasinetti (1993) çalışmasında, esnek döviz kuru sisteminin uygulanması ile malların verimliliğinin, dış ticaret ile olan bağlantısı incelenmiştir. İhraç edilen malların, satın alma gücü paritesinden bağımsız olmamasıyla döviz kurunun ayarlandığı, bu noktada gelişmiş ve az gelişmiş ülke örnekleri verilerek açıklanmıştır. Ücretler ve verimlilik arasındaki ilişkiye değinilerek ihracatın uluslararası ticaretteki önemine,

uluslararası ticarettten nasıl yararlanılabileceğine değinilmiştir. Hicks tipi büyüme modelinde birikimli ticarete istikrarsızlık olmasına karşılık Pasinetti modeline göre dış ticarete böyle bir istikrarsızlık yoktur. Bu farkın temel nedeni ise Hicks modelinde sabit döviz kuruna karşılık Pasinetti modelinde esnek döviz kurunun olmasıdır. Bu modelin Balassa-Samuelson modelinden farkı ise Hicks modeli gibi uygulanan döviz kuru politikası ve nominal endeksten kaynaklanan yüksek enflasyonun görülmesidir (Pasinetti, 1993: 151-168).

Uni (2007) çalışmasında, Kaldor modeline ücret ve döviz kurlarının kurumsal analizi dâhil edilmiştir. İhracatta verimlilik artışı, girdi-çıkıtı tablolarına dayandırılarak Doğu Asya ülkelerinin verimlilik ölçümleri dâhilinde, ihracata dayalı büyüme modelinin desteklendiği tespit edilmiştir. Doğu Asya ülkeleri ve AB ülkelerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada, AB ülkelerindeki döviz kuru deneyiminin Doğu Asya ülkelerinde de görülmesi gerektiği, döviz kurunda çeşitliliğin aksine çok taraflı koordinasyona dayalı bir rejimin izlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Döviz kurunda kurumsallaşmaya giden adımlar atılması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Yu (2011) çalışmasında ASEAN, Çin ve Hindistan için endüstriyel üretkenlik modeli, 1998-2008 yılları arasında incelenmiştir. Söz konusu ülkelerin, uluslararası ticarete rekabet gücü elde ettiği sektörler, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi ile hesaplanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda, makine ve ulaşım sektörleri başta olmak üzere Çin ve Hindistan'ın önemli ölçüde rekabet gücü elde ettiği tespit edilmiştir.

Ünal (2016a) çalışmasında, Türkiye'nin ekonomik performansına odaklanılmaktadır. Bunun için dünya girdi çıktı tabloları (WIOD) kullanılarak merkezde Almanya ülkesi bulundurulmuştur. Ekonomik ve Parasal Birliğe (EPB) katılan ülkeler ve Türkiye'nin katılabilme ihtimali göz önünde bulundurularak analiz yapılmaktadır. Malların verimlilik artışı, ücret artışı, enflasyon oranı, nominal döviz kuru ve satın alma gücü paritesi (SGP) olmak üzere çeşitli makroekonomik faktörler göz önünde bulundurulmuştur. Verimlilik ve ücret artışları birbirinden bağımsız hareket etmezse hem enflasyon düşük gerçekleşecek hem de istikrarlı bir döviz rejimi izlenmiş olacaktır. 1995-2002 ve 2002-2011 olmak üzere iki döneme ayrılan bu çalışmada, Türkiye'nin 2002 yılı öncesine kıyasla kurumsal faktörlerde iyileşmeye gitmesi ile EPB'ye katılma ihtimalinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ekonomik istikrarsızlık mevcuttur. Bunun nedeni ise ihracata dayalı büyüme modelinin ana kemiğini oluşturan makroekonomik faktörlerden ücret artışı ile verimlilik arasında istikrarsızlıktan kaynaklı yüksek enflasyon ve aşırı değerli döviz kurunun izlenmesidir. Çalışma sonunda ekonomiyi iyileştirmeye dönük yeni kurumsal faktörlerin oluşmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bağcı (2016) çalışmasında, uluslararası ticaretin Türkiye için dezavantaj sağlandığı varsayılarak imalat sanayisinin alt sektörleri incelenmiştir. Türkiye'de, imalat sektöründe, rekabet gücünün tespit edilmesi için 1995-2014 aralığında ihracat ve ithalat verileri kullanılmıştır. Uluslararası rekabet gücü endeksi ile Türkiye'nin imalat sanayi sektörü alanında rekabet gücüne sahip olmadığı saptanmıştır. Türkiye'nin rekabet gücü elde ettiği sektörler; tekstil ve giyim, demir ve çelik, yiyecek-içecek ve otomotiv sektörü iken makine sanayisi, ulaşım araçları ve kimya sektöründe Türkiye'nin rekabet gücü kazanmadığı tespit edilmiştir.

Ünal (2016b) çalışmasında, Çin'in rekabet gücündeki asıl etkinin ihracata dayalı büyüme modeli olduğuna değinilmiştir. Bu makalede ücret artış oranları, verimlilik oranları, döviz kuru dalgalanmaları ve satın alma gücü pariteleri (SGP) dikkate alınarak girdi-çıkıtı analiziyle Türkiye-Çin karşılaştırılmıştır. Çin, ücret artış oranını, yurtiçi verimlilik büyüme oranına endekslemektedir. Aynı şekilde ücret artış oranını, ihracat verimlilik büyüme oranından küçük tutarak ve değersiz döviz kuru politikasını matematiksel bir çerçevede düzenleyerek hem Türkiye'de hem de küresel dünyada rekabet gücü kazanmıştır. Türkiye'de ise ücret artış oranlarının çok yüksek düzeylerde olduğu ve buna bağlı olarak enflasyonun da arttığı, döviz kurunda ise değerli döviz kuru politikasını izlediği ve sonucunda da dış ticaret açığı ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Karşılaştırılan bu makroekonomik faktörlerle Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme modelini izlemediği, Çin'in ise izlediği sonucuna ulaşılmıştır. İhracata dayalı olarak büyüyen bu ekonomi karşısında mükemmel ekonomiler olsa dahi, bu ülkelerin rekabet güçleri azalmakta ve dış ticaret açığı verdikleri savunulmaktadır.

Ünal (2020), çalışmamızla bağlantılı olan en güncel çalışma olma neticesiyle ön plana çıkmaktadır. Ülke ekonomilerinde bazı endüstriler rekabeti artırırken bazı endüstrilerin ticaret açığına sebep olmasının nedenini bulmak amacıyla kurumsal analiz çerçevesinde, girdi-çıkıtı tabloları kullanılarak ağırlıklı çarpanlar yaklaşımıyla varsayımsal bir çıkarma yöntemi ortaya konulmuştur. Türkiye ve Çin ekonomilerinde yer alan başlıca endüstrilerin karşılaştırıldığı bu çalışmada, ihracata dayalı büyüme modelinde bulunan endüstriler keşfedilmektedir. Her iki ülkede de otomotiv endüstrisi dış ticarete açık vermektedir. Ücret artışının baskılanması, verimlilik, düşük maliyet ve yükselen ihracatın endüstrilere nasıl bir ivme kazandırdığı açıkça görülmektedir. İkili veya çoklu ülke ekonomileri karşılaştırmasına gidildiğinde, dış ticaret açığına neden olan

endüstrilerin tespit edilmesi ve çözüm bulunması açısından bu çalışmanın oldukça önemli olduğu göze çarpmaktadır.

Literatür taraması sonucunda, girdi-çıkıtı analizi ile Çin-ABD ekonomisi arasındaki rekabetin yeteri kadar incelenmediği görülmüştür. Rekabeti artıran faktörlerde yoğun olarak teorik çalışmaların olduğu fark edilmiştir. İki ülkenin karşılaştırmaya gidilmesi, ihracata dayalı büyüme modelinin boyutlarının kurumsal faktörlerle desteklenmesi ve girdi-çıkıtı analiziyle çalışmanın zenginleştirilmesi, bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayırmaktadır. Bu çalışmada, verimlilik ile ücret artışının bağımsız hareket etmemesiyle maliyetin düşük olacağı ve değersiz döviz kuru politikasının izlenmesiyle uluslararası piyasalarda güç kazanılacağı varsayılmıştır. Çalışmada, sadece Çin-ABD ile sınırlandırılmayıp rekabet gücünün kazanılması için ekonomilerde ne gibi kurumsal değişikliklere gidileceği açıklanmaktadır.

3. METODOLOJİ

3.1. Ücret Artışı ile Döviz Kuru İlişkisi

İşgücü maliyetinin yüksek olması, döviz kurunda istikrarsızlığa yol açabilmektedir. Birbiriyle ters orantılı olan ilişkide iki varsayım mevcuttur. Birinci varsayım; makroekonomik çerçevede işgücü maliyetindeki artış oranının ihraç edilen ürünlerin verimlilik büyüme oranından büyük olması, ihraç ürünlerinin yüksek maliyet ile üretildiğini gösterir. Bu durum, uluslararası ticarete rekabet gücünü düşük seviyelerde tutmak anlamına gelmektedir. Ücret artış oranı ile ihraç edilen ürünlerin verimlilik büyüme oranı arasında dengeyi sağlayan ülkeler, uluslararası ticarete dış ticaret fazlası verir. Aksi durumda bu dengeyi koruyamayan ve yüksek maliyetle üretim yapan ülkeler, dış ticaret açığını verirler. Böylece reel döviz kurunda değer kaybı yaşanmakta ve buna bağlı olarak nominal döviz kurunda da bir değer kaybı gerçekleşmektedir. İkinci varsayım ise ücret artış oranının yurtiçi verimlilik büyüme oranına entegre edilmesidir. İkisi arasındaki farkın açılması enflasyonun da arttığına işaret etmektedir (Ünal, 2018: 144).

İşgücü maliyeti Eşitlik 1'deki gibi hesaplanabilir. Eşitlik 1'de nominal ücret oranı w , verimlilik ise q ile ifade edilmektedir. v ise bir birimlik çıktı elde etmek için üretime katılan doğrudan veya dolaylı işgücünü temsil etmektedir.

$$\dot{GM} = wv = \frac{w}{q} \quad (1)$$

Eşitlik 2'de makroekonomik faktörler üstünde belirtilen şapka işareti büyüme oranını ifade etmektedir (Ünal, 2018: 149).

$$\widehat{GM} = \widehat{w} - \widehat{q} \quad (2)$$

Eşitlik 3'te p fiyat seviyelerini göstermektedir. Marj katsayısı $1 + m$ ve ithalat maliyet oranı α ile ifade edilmektedir. Marj katsayıları, ücret oranları, ihraç edilen malların işgücü maliyeti ve ithalat maliyet oranı dikkate alınarak satın alma gücü paritesi (SGP) aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır.

$$p = (1 + m)(wv + \alpha) = (1 + m)\left(\frac{w}{q} + \alpha\right) \quad (3)$$

Eşitlik 4'te A üst simge A ülkesi ve B üst simge B ülkesini belirtmektedir. Alt simgelerden ise i ihracat verilerini ve t ticarete konu olmayan malların verilerini temsil etmektedir.

$$SGP^A(1 + m_i^A)(w^A v_i^A + \alpha^A) = (1 + m_i^B)(w^B v_i^B + \alpha^B) \quad (4)$$

İthalat maliyet oranı göz ardı edilebiliyorsa eğer Eşitlik 5 şöyle yazılabilir.

$$\widehat{SGP}^A = [(1 + \widehat{m}_i^B) + \widehat{w}^B - \widehat{q}_i^B] - [(1 + \widehat{m}_i^A) + \widehat{w}^A - \widehat{q}_i^A] \quad (5)$$

Her iki ülke için marj katsayısı sabit ise Eşitlik 6 aşağıdaki gibi yazılabilir. Eşitlik 6'da $B\dot{I}MP$, birim işgücü maliyet paritesini göstermektedir

$$\widehat{SGP}^A = (\widehat{w}^B - \widehat{q}_i^B) - (\widehat{w}^A - \widehat{q}_i^A) = \widehat{B\dot{I}MP}^A \quad (6)$$

Bu işlemler sonucunda Eşitlik 7 şöyle yazılır:

$$\widehat{q}_i^A > \widehat{q}_i^A = \widehat{w}^A \quad (7)$$

Eşitlik 6'da $(1 + m_i)$ olan marj katsayısı göz ardı edilebilir olmalıdır. Fakat Çin ve ABD'de bu oran sabit değildi. Çin'de %2,3 ve ABD'de %1,3 idi. Ayrıca ithalat maliyet oranı her iki ülkede de ihmal edilebilir düzeydeydi. $p_i = (1 + m_i)(wv_i + \alpha)$ ve $p_i = (1 + m_i)(wv_i)$ Çin ile ABD için marj katsayısını hesaplamada kullanılmaktadır. Her iki eşitlikte de katsayılar aynıdır. Böylece her iki ülke için satın alma gücü paritesi (SGP), beşinci denklem kullanılarak değişim oranlarına açıklık getirilebilmektedir. Eşitlik 7'de, sabit döviz kuru altında bir ülkenin rekabet gücünü arttıran ihracata dayalı büyüme modelini temsil etmektedir. Bu

modelde ücret artışı bastırılır ve ücret artış oranı, yurtiçi verimlilik büyüme oranına endekslenir. Bu modeli izleyen bir ülke $\hat{q}_i^B = \hat{q}_t^B = \hat{w}^B$ eşitliğine sahip olan ve mükemmel ekonomi diye nitelendirilen B ülkesi karşısında, sabit döviz kuru altında, düşük ihracat fiyatlarına sahip olduğu için satın alma gücü paritesi (SGP) artar ve dış ticaret fazlası yaratır (Ünal, 2016a: 5-6).

3.2. Yurtiçi Verimlilik Oranlarının ve İhracat Verimlilik Oranlarının Hesaplanması

Girdi-çıkıtı tabloları ile ticarete konu olmayan mallar, ihraç edilen malların verimlilik artışı ve satın alma gücü paritesi (SGP) aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır. Eşitlik 8'de A teknoloji katsayılarının matrisini, y vektörü nihai talebi ve x vektörü çıktı miktarını göstermektedir.

$$Ax + y = x \quad (8)$$

$$y = x - Ax \quad (9)$$

Eşitlik 9'daki form, I birim matrisi kullanılarak aşağıdaki gibi yazılmalıdır. Her bir maldan doğrudan ve dolaylı olarak bir birim üretebilmek için gerekli işgücünü hesaplamada Leontief ters matrisi $(I - A)^{-1}$ kullanılmaktadır (Eşitlik 10).

$$x = (I - A)^{-1}y \quad (10)$$

Ticarete konu olmayan ve ihraç edilen malların verimliliğindeki büyüme oranını bulabilmek için Eşitlik 11 kullanılmaktadır. Eşitlik 11'de x her bir malın toplam çıktı miktarını gösteren sütun vektörüdür. A endüstrilerin bir birim çıktı elde edebilmek için kullandıkları yurtiçi mal miktarını veren girdi katsayı matrisini temsil etmektedir.

$$y = (I - A)x \quad (11)$$

Eşitlik 12'de β endüstrilerde bir birimlik çıktı elde etmek için kullanılan işgücü miktarını veren satır vektörüdür. L ise girdi-çıkıtı tablosunda toplam işgücünü göstermektedir.

$$\beta x = L \quad (12)$$

Eşitlik 13'te v her bir maldan bir birimlik fiziksel üretim yapabilmek için doğrudan veya dolaylı olarak gereksinim duyulan işgücü miktarını gösteren satır vektörüdür.

$$\beta(I - A)^{-1} = v \quad (13)$$

Eşitlik 14'te T yurtiçi toplam talep miktarını, \dot{I} ise toplam ihracat miktarıdır. Eşitlikte, toplamın içinde her bir malın oranı sütun vektörleriyle sırasıyla t ve i olarak belirtilmektedir.

$$vy = v(T + \dot{I}) = L \quad (14)$$

Eşitlik 15'te v_t ticarete konu olmayan malların, v_i ise ihraç edilen malların entegre edilmiş girdi katsayılarıdır. Ticarete konu olmayan mallarda ve ihraç edilen mallarda kullanılan katsayılarla entegre edilmiş işgücü ile işgücü verimlilik oranı hesaplanmıştır. Ticarete konu olmayan ve ihraç edilen malları bu katsayılar ile çarparak reel verimlilik oranları bulunabilmektedir. Katsayılar da görülen azalma, verimlilik oranlarının arttığını göstermektedir (Ünal, 2016a: 33).

$$v_t = \sum_{k=1} v_k t_k \quad \text{ve} \quad v_i = \sum_{k=1} v_k i_k \quad (15)$$

3.3. Yurtiçi Fiyat Düzeyleri ile İhracat Fiyat Düzeylerinin Hesaplanması

Yurtiçi fiyat düzeyleri ve ihracat fiyat düzeyleri ise Eşitlik 14 ve 15'te verilmiştir. Hesaplamalarda para birimi olarak Amerika Doları kullanılmış ve veriler Birleşmiş Milletler Veri Tabanı, Ana Toplamın (Kütle) Ulusal Hesap Tahminleri ve Harcama Türüne Göre GSYİH'dan alınmıştır (Ünal, 2018: 166).

$$Yurtiçi \text{ fiyat düzeyleri} = \frac{Cari(GSYİH + \dot{I}thalat - \dot{I}hracat)}{Sabit(GSYİH + \dot{I}thalat - \dot{I}hracat)} \quad (14)$$

$$\dot{I}hracat \text{ fiyat düzeyleri} = \frac{Cari(\dot{I}hracat)}{Sabit(\dot{I}hracat)} \quad (15)$$

4. REKABET GÜCÜ AÇISINDAN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Rekabet gücü, serbest piyasa koşullarında, ülkelerin mal ve hizmetlerini pazara sunarken kişilerin reel gelirlerini artırıp refah düzeylerini yükseltmede başarı yakalamaları olarak tanımlanabilmektedir. Ülkelerin dışa açılmasından bu yana, rekabet halinde olan ülkelerin birbirlerine fırsat sundukları görülebilmektedir. Rekabet gücü, ülkelerin mal alıp satmasında elde ettikleri başarıdan ibaret bir algı yaratmamasıyla beraber ekonomik istikrarı sağlama, istihdamı artırma ve refahı yükseltmek gibi unsurlar da rekabet gücünü artırabilmektedir.

4.1. Kurumsal Yaklaşım ve İhracata Dayalı Büyüme Modeli

Kurumsal ekonomi; sosyal, politik ve ekonomik organizasyonların rolünü vurgulayarak ekonomik olayları belirleyen iktisadi bir analizdir (Kaufman, 2007: 7). Bu nedenle çalışmada, Fransız Düzenleme Teorisine dayanan kurumsal değişikliklere yer verilmektedir. Fransız Düzenleme Teorisi, Aglietta tarafından 1979 yılında ortaya atılmıştır. Gelişmiş ülkelerde 1970 dolaylarında patlak veren kriz ile bazı kurumsal değişikliklere gitme ihtiyacı duyulmuştur. Bu teorinin de temel amacı, yapılan kurumsal değişikliklerin etkilerine açıklık getirmektir (Ünal, 2016a: 13-14). Kurumlar; ekonomi, politik veya sosyal gibi hangi alanda olursa olsun insan değişiminde yapısal teşvikleri bünyelerinde bulundurlar (North, 1990; 3). Adam Smith, John Locke, North ve Robert Thomas gibi bazı iktisatçılar, ekonomik büyüme ve kalkınmada ekonomik kurumların önemini vurgulamışlardır (Acemoğlu et al., 2005: 389). İnsanların tarihte düzen yaratması ve değişimde belirsizliği azaltmaya çalışmasıyla kurumlar, temel yapıyı sağlamaktadır. Kullanılan teknoloji ile maliyetleri, ekonomik faaliyetin kârlılığı ve fizibilitesini belirlerler. Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecekle bağlarlar. Böylece kurumsal evrimle, ekonomilerin tarihsel performansını, sıralı bir hikâyenin parçası olarak anlaşılabilir. Yönetim ve ekonomi arasındaki ilişkiyle beraber ekonomik büyüme sonuçlarını anlamamızda ana kaynaktır (North, 1990: 118). Ekonomik büyüme için ekonomik kurumlar önemlidir. Toplumda teşvikleri şekillendirmekle birlikte fiziksel ve beşerî sermaye, teknolojideki yatırım ve üretim organizasyonunu etkilerler. Kurumlardaki farklılıklardan dolayı ülkelerarası ekonomik büyüme ve refahta da farklılıklar oluşmaktadır. Sadece ekonomik büyümenin potansiyelini belirlemekle kalmayıp geleceğin ekonomik sonucunu da belirlemektedir. Diğer bir deyişle, toplam pastanın boyutunu belirlemekle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda toplumun bireyleri ve grupları arasında nasıl bölündüğünü de etkilemektedir (Acemoğlu et al., 2005: 390). Kurumsal değişimler ise zaman içinde toplumların evrimini şekillendirmektedirler. Bu yönden kurumsal değişim, ülkelerin ekonomi tarihini anlamada anahtar rol oynamaktadır (North, 1990; 3). Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ve kalkınmışlık seviyeleri arasındaki fark, kurumsal değişimlerden kaynaklanmaktadır. Ekonomide uyumluluğu sağlayacak otomatik bir mekanizma olmadığı için kurumsal faktörler uyumu sağlamakta ve geliştirmektedirler (Boyer et al., 2004: 359-360). Kurumsal formlar, ekonominin istikrara kavuşması için birtakım reformları dönemselsel olarak gerçekleştirdiği alanlardır. Beş çeşit kurumsal formlarla bu reformlar gerçekleştirilmektedir. Bunlar; banka kredi ilişkileri, rekabet tarzı, devletin rolü, uluslararası rejim ve ücret-emek ilişkileridir (Ünal, 2012: 35-36). Bu çalışmada ücret-emek ilişkileri ve döviz kuru sistemi olmak üzere iki kurumsal faktör dikkate alınmaktadır.

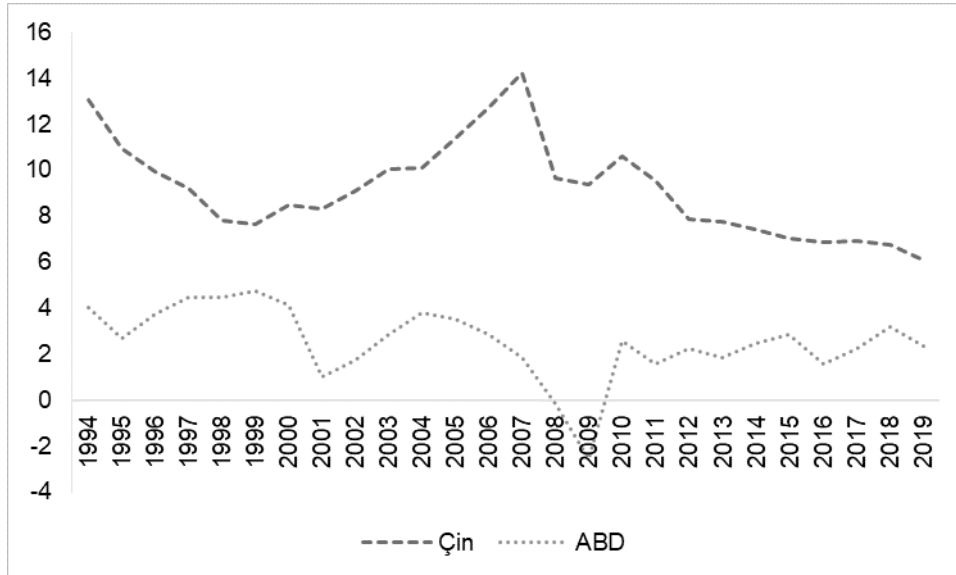
İhracata dayalı büyüme stratejisi, dış ticarete konu olan malların üretimini teşvik etmekten geçer. Bu nedenle, bu büyüme modeli, ekonomik kalkınmanın temeli ve uluslararası ticarete büyümenin kaynağı olarak görülmektedir (Charles and Karouni, 2008: 9). İhracata dayalı büyüme modelinin ne olduğunu anlamak için Ünal (2016a) tarafından yapılan çalışmada yer alan modelden yola çıkarak konuya açıklık getirebilmekteyiz. İhracata dayalı büyüme modelinde ilk özelliğimiz, ihraç edilen malların verimlilik artışı, ücret artış oranından büyük olmalıdır. Ücret artışının baskılanması demek, işgücü maliyetinin artmaması demektir. Bu durum, uluslararası ticarete daha güçlü bir konuma sahip olma anlamını taşımaktadır. İkinci özelliğimiz, ihraç edilen malların verimlilik artışı, yurtiçinde tüketilen malların verimlilik artışından büyük olmalıdır. Strateji, ihracata dönük verimliliğe dayanmaktadır. Böylece ülke, ihracat ile büyümektedir. Bu model izlendiği zaman ihraç edilen mallarda düşük maliyetli üretim söz konusudur. Dolayısıyla bu durumda, maliyet artış oranı, ihraç edilen malların verimlilik artışının altındadır. Diğer bir özellik ise döviz kuru politikasıdır (Ünal, 2016a; 7). Matematiksel uyum içinde oluşan bu model, değersiz döviz kuru politikasına dayanır. İhracatı destekleyecek olan değersiz döviz kuru politikası uygulandığı zaman ihracat ile büyüyen ekonomiler, ihracata dayalı büyüyen ekonomiler haline gelmektedir. Değersiz döviz kuru politikasını uygulayan ülkenin ihraç edilen malları ucuzlayacaktır. İşgücü maliyetinin bastırılması, düşük maliyetli üretimi beraberinde getirmekte ve rekabet gücü oluşmaktadır. Aynı durumda, değersiz döviz kuru politikası ile ihracat desteklenmektedir. Tüm bunlar bir araya geldiği zaman ihracata dayalı büyüme modeli oluşmaktadır. Bu model sayesinde dış ticaret fazlası oluşmakta ve refah düzeyi artmaktadır (Ünal, 2016b: 5; Ünal, 2020: 4).

1980'lerden sonra birçok ülke, serbestleşme politikalarını izlemiştir. Serbest ticaret uygulanarak ihracat ile büyüme stratejisi önem kazanmıştır. Böylece ekonominin kilit rolünü üstlenen, ihraç edilen ürünlerin verimlilik büyüme oranı olmuştur. Kalkınma politikalarıyla hareket edebilmek için birçok ülke kurumsal değişikliğe giderek ekonomi politikalarını değiştirmiştir. Böylece ihracata dayalı büyüme modeli, ekonominin önemli bir parçası haline gelmiştir. Ekonomik kalkınmada önemsenen ihracata dayalı büyüme modeli, Çin'de 1990'lardan sonra görülmektedir (Ünal, 2016a: 14). Çin'de 1970'lerin sonlarında başlayan dış ticarete açılma politikasıyla GSYİH'sı büyümüştür. Dünya ticareti 1978'den 2011 yılına kadar olan süre zarfında %8 iken Çin ekonomisinin ticareti aynı yıllar aralığında %17'ye kadar yükselmiştir (Pei et al., 2012: 275-276). Ekonomik büyüme oranının sürekli %9'un üzerinde olmasıyla ABD'yi giderek daha çok rahatsız etmektedir. ABD bu durumu, Çin'in yuani dolara sabitleyip düşük değerinde tutması, adil olmayan fiyatlarla dış ticarete ihraç etmesi ve düşük işgücü maliyetleri ile yorumlamaktadır. Böylece her iki ülke arasında

ticaret savaşı meydana gelmektedir. 2001 yılında Çin DTÖ'ye katılmadan önce yaklaşık on yıl içinde tarife engellerini çok azaltmıştır. DTÖ katılım anlaşmasına ters düşen 2.600 yasal yüzük ve düzenlemeyi kaldırmış veya değiştirmiştir (Hughes, 2005: 94-99). Çin'in DTÖ ile yükselen büyüme potansiyeli ile resmi verilere göre 2001-2013 yıllarında ortalama olarak %10,3 büyüme oranını kaydetmiştir. Dünyanın en büyük altıncı ekonomisine sahip olan Çin, böylece en büyük ikinci ekonomiye sahip olarak ABD'ye karşı rekabet gücünü elde etmiştir. Bundan sonraki kısımlarda makroekonomik faktörler ile Çin'de uygulanan kurumsal değişikliklerin rekabet gücüne etkisi ve ABD ekonomisi üzerindeki rolü açıklanacaktır.

4.2. Çin'in Rekabet Gücünün ABD Ekonomisi Üzerindeki Etkisi

“Süper Güç Olabilirliği” ile tartışma konusu olan Çin, en hızlı büyüyen ekonomi olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle Çin'de makroekonomik faktörleri ABD ekonomisiyle karşılaştırarak büyüme modelini anlamamız oldukça önemlidir. 2004 yılında ABD tarafından Çin'e ilk ticari saldırı gerçekleşmiştir. Bu durumu ABD, Çin'in işçi haklarını baskılaması ile kendisine haksız rekabet avantajı sağlamasını gerekçe göstermiştir. Durum izlendiğinde Çin'in dışa açılması ile rekabetçi güçlerin bir ürünü olduğu televizyon endüstrisindeki talebi aşan kapasite ile görünmektedir. Çin'de bir renkli televizyon fiyatı, 5 yıl içinde %8 oranında düşmüştür. Buna bağlı olarak Çin-ABD arasında fiyat savaşı yaşanmaktadır. ABD bu fiyat savaşına Çin'den gelen televizyonların ithalatına %78,5 oranında anti-damping vergisi uygulayarak birtakım engellemelerde bulunmaya çalışmıştır (Hughes, 2005: 100-101). ABD'nin yaptırımlarına rağmen resmi verilere bakınca, Çin'in gücünü koruduğu görülebilmektedir. Resmi verilere göre Çin ihracatı, 1999 yılında ABD ihracatının üçte birinden az iken 2012 yılında Çin, ABD'yi de geride bırakarak küresel ticaretin en büyük ihracatçısı olmuştur (Dietzenbacher et al., 2013: 71).

Şekil 1. GSYİH büyümesi (%) (Dünya Bankası, 2020)

Çin ve ABD'nin 1994-2019 yılları arasındaki büyüme oranları Şekil 1'de verilmektedir. 1994 yılında Çin'de büyüme oranı %13 seviyesindeyken ABD'de bu oran %4 olarak gerçekleşmiştir. 1994 yılında Meksika, Brezilya gibi ülkelerde çıkan krizlerle dünya etkilenmiş olsa da Çin, 1997 Güneydoğu Asya Krizi'nin takibinden 1999 yılına kadar, azalan seyir göstermiştir. ABD ise 1995 yılında %2,6 düzeyine inmiştir. 1995 yılında yaşanan kredi ve tasarruf mevduatı krizinden dolayı kayıplar gerçekleşmiştir. 1995 yılından sonra ABD ekonomisi toparlanmaya gitmiştir. Fakat 2001 krizinde büyüme oranı %0,9'a düşmüştür. Buna karşı aynı dönemde Çin ekonomisi %8,3'lük bir büyüme yakalamıştır. Ücret artışlarını verimliliğe endeksleyen Çin'in başarısı yıllar itibarıyla göze çarpmaktadır. 2008 küresel finans krizinde bir kırılganlık yaşayan Çin'in diğer yıllarda çok daha iyi bir toparlanmaya gittiği açıktır. ABD ekonomisi 2008 krizinde %0,13 oranı ile eksilere düşmüştür. Çin'de 2010 yılı %10,6 büyüme oranını yakalamışken ABD'de %2,5 büyüme oranı ile kriz sonrası pozitif büyüme oranını ilk defa sergilediği görülmektedir. 2010 yılından sonra ABD ekonomisi daha dalgalı bir seyir izlerken Çin ekonomisi azalan bir seyir göstermektedir. Zamanla iki rakamlı oran yakalayabilen Çin, günümüze yaklaştıkça bu büyüme oranını düşürerek 2018 yılında %6,6 değeri ile son sekiz yılının en düşük büyüme oranını yakalamıştır. ABD ise 2018 yılında %2,9'luk büyüme oranını kaydetmiştir.

Deng ile başlayan dışa açılım politikası sonrası Çin'in büyüme oranı hızlı bir şekilde yükselmiştir. 2017 yılından sonra ABD'de gerçekleşen büyüme oranındaki artış karşısında Çin'de gerileme yaşanması ticaret ve teknolojik gerilimler sonucu yoğunlaştığını, karşılıklı misilleme ve tarife uygulamalarından

kaynaklanabilmektedir. Pazar payını artırmaya çalışan her iki ülkede de Çin'in rekabet gücü ağırlık basmaktadır. Yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen Çin, dünyanın en hızlı büyüyen ülkesi olarak kayda geçmektedir. Küresel krize neden olan bu ticaret savaşının dünya üretim ve büyümesine de olumsuz etkileri vardır. Çin'in parasını devalüe etmesiyle birlikte rakip ülkelerin dış ticaret açığının yükselmesi sonucu ABD ve ticaret ortaklarının baskısı artmıştır (Yan, 2014: 3). Uluslararası toplantılar sonucu oluşan baskıyla Çin, reformlardan sonra elde ettiği iki haneli büyüme rakamlarının aksine, daha düşük büyüme oranını kaydedebilmektedir. Fakat bu oran bile diğer ülkelere kıyasla hâlâ gücünü koruyabilmektedir.

4.3. Ücret-Emek İlişkilerinin Ekonomiye Etkileri

Makroekonomik faktörler, ekonomiyi doğrudan etkileyen dinamiklerdir. Ülkelerin makroekonomik göstergelerini etkileyen en önemli unsurlardan biri de ücrettir (Ünal ve Köse, 2018: 145). Bu bağlamda Çin, düşük maliyetli üretim stratejisiyle ücret-emek ilişkilerinde kurumsal değişikliğe giderek enflasyonu ortadan kaldırmayı ve ihracat artışını sağlamayı hedeflemiştir. 1994 yılında yaklaşık %25'lere kadar varan enflasyon artışı, Çin ekonomisi için ciddi bir sorun haline gelmiştir. Ücret artışı, ticarete konu olmayan malların verimlilik artışına endekslenmiştir. Deng reformlarıyla birlikte enflasyon indirilerek düşük bir maliyetle de üretim sağlanmıştır (Ünal, 2016a: 20).

Tablo 1. Ücret artış oranı (%)

Dönemler	Faktörler	ABD	Çin
1985-2003	İhraç edilen mallar	4,5	9,4
	Ticarete konu olmayan mallar	4,0	8,8
2003-2011	İhraç edilen mallar	3,7	12,2
	Ticarete konu olmayan mallar	3,5	11,6

Not: Veriler için WIOD Girdi-Çıktı Tabloları kullanılmıştır. Verilerin hesaplama metodu, Ünal (2016a, 2016b ve 2018) çalışmalarına dayanmaktadır.

Tablo 2. Makroekonomik faktörlerin karşılaştırılması (%)

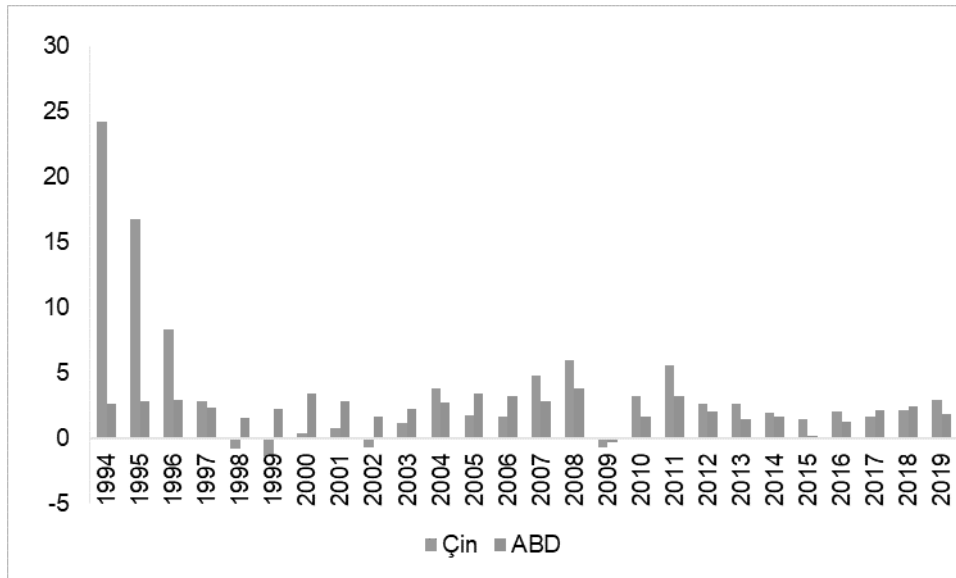
Faktörler	ABD	Çin	ABD	Çin
	1990-2003	1990-2003	2003-2011	2003-2011
Ticarete konu olmayan malların verimlilik artışı	2,4	9,5	1,5	8,4
İhraç edilen malların verimlilik artışı	2,6	15,2	2,5	12,9
Nominal ücret oranı	6,0	9,2	3,3	12,8
Enflasyon oranı	2,8	5,6	2,5	3,0
Dolar karşısında nominal döviz kurundaki değişim oranı	5,0	-5,0	-2,9	2,9
ABD'ye karşı satın alma gücündeki değişim oranı	-1,3	1,3	-2,8	2,8

Kaynak: WIOD (2020)

Tablo 1'de Çin-ABD için ücret artış oranları 1985-2003 ve 2003-2011 dönemlerine ayrılarak incelenmiştir. Ücret artış oranlarına baktığımızda Çin ve ABD'de hem ticarete konu olmayan malların üretimi için hem de ihraç edilen malların üretimi için ayrılan ücret artışı birbirine yakın ve standarttır. Bu da büyüme modellerinin her iki ülke için genel ücret seviyesine göre oluşturulduğunu göstermektedir. Böylece ücret artışları, ülke geneli için önemlidir.

Tablo 2'de ihracata dayalı büyüme modelini oluşturan makroekonomik faktörler gösterilmektedir. ABD için 1990-2003 aralığını incelediğimizde %2,6 oranıyla ihraç edilen malların verimlilik artışı, %6,0 oranı olan nominal ücret oranından küçüktür. Aynı zamanda nominal ücret oranı, %2,4 oranı olan ticarete konu olmayan malların verimlilik artışından oldukça büyüktür. Verimlilik oranı ve ücret oranı birbirinden bağımsız hareket etmektedir. Böylelikle bu dönemde, ABD için maliyetlerin yüksek olduğunu söyleyebilmekteyiz. Aynı aralık için Çin'e baktığımızda %15,2 oranıyla ihraç edilen malların verimlilik artışı, %9,2 oranında olan nominal ücret artışından büyüktür. Aynı zamanda nominal ücret artış oranı, %9,5 seviyesinde olan ticarete konu olmayan malların verimlilik artışına yakın tutulmuştur. Çin için maliyet düşük iken ABD'de maliyetin yüksek olduğu görülmektedir. Enflasyon oranına aynı dönem için baktığımızda ABD'de %2,8 seviyesindeyken Çin'de %5,6 düzeyindedir. Çin'de 1990 yıllarında %25 oranı ile yüksek enflasyon görülüyorken sonradan bunu %-1,5 oranına düşürmüştür. 1990-2003 döneminde, ABD'de nominal döviz kurundaki değişim oranı %5,0 iken satın alma gücündeki değişim oranı, yani reel döviz kuru %-1,3

düzeindedir ABD, bu dönemde değerli döviz kuru politikasını izlemiştir. Çin'e baktığımızda %-5,0 oranıyla nominal döviz kurundaki değişim oranı, %1,3 düzeyinde olan reel döviz kurundan küçüktür. Çin, bu dönemde değersiz döviz kuru politikasını izlemiştir. 1990-2003 aralığına genel olarak baktığımızda Çin'in ihracata dayalı büyüme modelini izlediğini söyleyebilmekteyiz. 2003-2010 döneminde ABD'de ihraç edilen malların verimlilik artışı %2,5 düzeyindeyken nominal ücret oranı %3,3 seviyesindedir. Diğer türlü, nominal ücret oranı, %1,5 düzeyi olan ticarete konu olmayan malların verimlilik artışından büyüktür. ABD'de maliyet artışının devam ettiği görülmektedir. Aynı dönem için Çin'e baktığımızda %12,9 oranıyla ihraç edilen malların verimlilik artışı, %12,8 olan nominal ücret oranına yakındır. Aynı zamanda nominal ücret oranı, %8,4 düzeyinde olan ticarete konu olmayan malların verimlilik artışından büyük olsa da maliyetin düşük olduğunu söyleyebilmekteyiz. Ücret artış oranı, verimlilikten bağımsız hareket etmemiştir. Enflasyon oranına baktığımızda ABD'de %2,5 iken Çin'de önceki döneme kıyasla %3,0 düzeyine düşmüştür. Döviz kuruna baktığımızda, ABD'de nominal döviz kurundaki değişim oranı %-2,9 düzeyindeyken reel döviz kuru %-2,8 düzeyindedir. Yani bu dönemde ABD değersiz döviz kuru politikasını izlemiştir. Fakat verimlilik artışı ile ücret artışını birbirinden bağımsız hareket ettirdiği için ihracata dayalı büyüme modeli kapsamında yer almamaktadır. Çin'de ise %2,9 düzeyi olan nominal döviz kurundaki değişim oranı, reel döviz kurundaki %2,8 düzeyine çok yakındır. Son zamanlarda ülkelerin Çin'in değersiz döviz kuru politikasını izlemesinden rahatsız olmasıyla Çin ekonomisine karşı bir baskı oluşmuştur. Bunun neticesinde Çin'in döviz kurundaki bu değişimler, tamamen normal karşılanabilmektedir. İhracata dayalı büyüme modeli içerisine dâhil edebilmekteyiz. Çin'de maliyetin düşük olması ve değersiz döviz kuru politikasının uygulanması ile uluslararası ticarete nasıl söz sahibi olduğu Şekil 2'de açıkça görülmektedir.

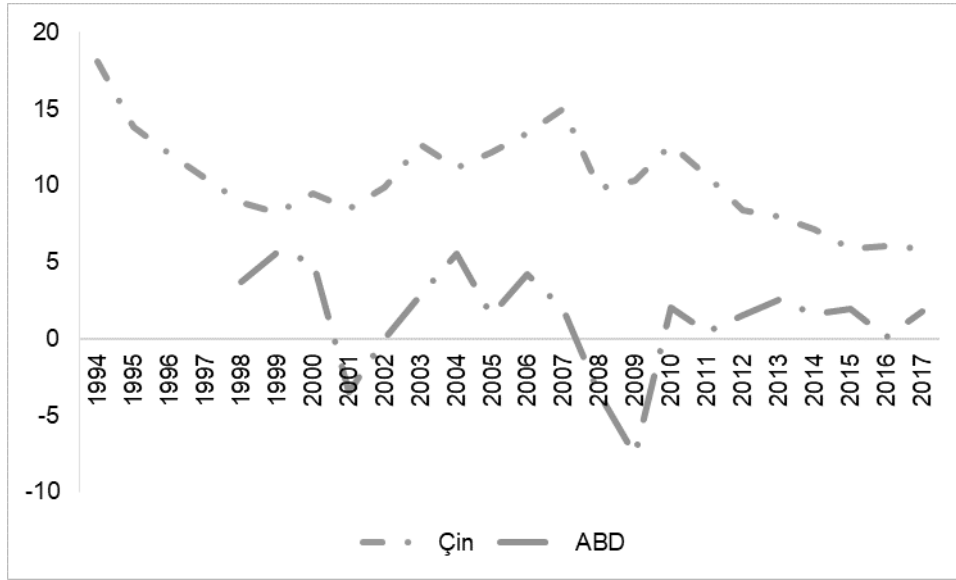

Şekil 2. Çin ve ABD'nin yıllık enflasyon oranı (%) (Dünya Bankası, 2020)

Ücret artışlarının verimlilikten bağımsız olması, enflasyonu tetiklemektedir. Enflasyonun yüksek olmasıyla ülke ekonomisi, ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Şekil 2'de Çin ve ABD'nin enflasyon artış oranları verilmiştir. En çok dikkatimizi çeken, 1994 yılından sonra Çin enflasyonunun çok iyi bir şekilde düşürülmesidir. 1994 yılında yuan, dolar karşısında %50 değer kaybetmiştir. 1994 yılından sonra ücret artışının baskılanması, enflasyonun kademeli olarak düşmesini sağlamıştır. Enflasyon oranı; ücret artışı ve ticarete konu olmayan malların verimlilik artışına yakın bir seyre düştüğü için 1997 yılından sonra eksilere düşmüştür. Böylece Çin, 1994 yılında oluşan dalgalanma sonrası enflasyonu kontrol altında tutmayı hedeflemiş ve başarılı olmuştur. ABD, 1994 yılından 2019 yılına kadar hep %4'lük enflasyon artış oranının altında bir seyir izlerken Çin, enflasyonu kontrol altında tutmaya gayret etmiştir. ABD'nin düşük bir enflasyon oranını yakalaması, 1998 yılına tekabül etmektedir. Bu dönemde ABD enflasyon artışı %1,5 iken Çin'de %-0,7 olmuştur. 1999'da Çin'de %-1,4'lük negatif enflasyona karşılık ABD'de %2,1'lik artış sergilenmiştir. 2001 kriz döneminde Çin'de %0,7'lik veriye karşılık ABD'de %2,8 oranında enflasyon gerçekleşmiştir. 2007-2008 yılında Çin'de %4-%5 artış olsa da 2009'da baskılanmış ve %-0,7'ye çekilmiştir. ABD ise %-0,3'lük enflasyon oranıyla son zamanların en düşük oranını yakalamıştır. 2011 yılında Çin'de %5,5 oranına karşılık ABD'de %3,1'lik oran kaydedilmiştir. Son zamanlarda ise Çin'in %1-%2 arasında gidip gelmesiyle 2019'da %2,8 enflasyon artışı gerçekleşmiştir. ABD'de ise 2015 yılında %0,1 oranını yakalasa da 2018'de %2,4 oranıyla Çin ile aynı veriyi taşımıştır. ABD'de 2019 yılında ise %1,8'lik enflasyon artışı görülmüştür. Bu değerlendirmelerin sonucu olarak Çin'in hedeflediği enflasyon verilerinin ABD ile aralarında yaşanan gerilimlere rağmen sürdürülebilirliğini koruduğunu söyleyebilmekteyiz.

4.4. Sanayi Sektörünün Ekonomiye Etkileri

Ekonomik açıdan baktığımızda tarım, hizmet ve sanayi sektörleri oldukça önemlidir. Bu sektörden sanayi sektörü küreselleşen ve teknoloji savaşı içinde olan dünyada rekabet gücünü kazanmakta kilit rol oynamaktadır. Ekonomik büyüme ile paralellik gösteren sanayi sektörü, daha çok teknolojik ve istihdam açısından rekabet gücünü artırır. Üretimde artış ve istihdama da artı değerler kazandıran bu sektör, ülkelerin ekonomi politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. 1979'dan bu yana Çin, ihracat sübvansiyon sistemini kurarak ihraç mallarının yer aldığı sektörü desteklemektedir. 1970-1980 döneminde tekstil endüstrisi oldukça önemli ihracat endüstrisiydi. 1988'de Başbakan Zhao Zhi Yang, Uluslararası Büyük Döngü stratejisini benimseyerek ülkenin adım adım sanayileşmeye gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. İlk adımda hükümet, kıyı kesimlerde bulunan emek-yoğun endüstrilerinin ihracatını desteklemeliydi. İkinci adımda bu ihracat artışı ile biriken fonlar, altyapıyı inşa etmek ve sermaye yoğun endüstrilerin temelini güçlendirmede kullanılmalıydı. Üçüncü adımda, sermaye yoğun ve teknoloji yoğun endüstriler, ihracatın çekirdeği olmalıydı. Siyasi olayla başbakanın kariyeri bitmiş olsa da bu strateji ülkeyi etkilemişti. 1990'dan sonra makine ihracatı hızla artmıştır (Uni, 2007: 127). Sanayi sektörünün gelişmişlik seviyesiyle yakından ilişkili olması, bizleri her iki ülkeyi bu açıdan karşılaştırmaya itmektedir. Çin ve ABD'de sanayinin katma değerinin yüzdesel dağılımı Şekil 3'te verilmektedir.

Şekil 3. Sanayinin (inşaat dâhil) katma değeri (%) (Dünya Bankası, 2020)

Şekil 3 incelendiğinde, Çin'de 1998 yılı ve 2017 yılında sanayinin katma değerinde yüzdelik oranları sırasıyla %8,9'den %3,7 oranına; ABD'de ise aynı yıllara bakıldığında %5,8'den %1,7 oranına düştüğü görülmektedir. ABD'de 2000 yılında %5,0 seviyesinde olan değer, 2001 krizinde %-3,4 seviyesine düşmüştür. Çin'de bu durum %9,4'ten %8,4'e düşüş olarak gerçekleşmiştir. ABD'nin ikinci keskin kırılma noktası yaşadığı 2008 krizinde de aynı durum mevcuttur. 2007 yılında %1,9 oranına sahip olan ABD, 2008 yılında %-3,5'e, 2009 yılında %-7,5'e düşmüştür. Aynı yıllarda Çin'de katma değer %15,1; %9,8 ve %10,2 olarak gerçekleşmiştir. Çin'in krizden ABD kadar etkilenmediği, ABD'nin negatif değerlerine karşılık pozitif değerler elde ettiği görülmektedir. Genel olarak baktığımızda ise Çin verileri her yılda, krizler dönemi de dâhil ABD'den üstün geldiği açıktır.

Çin'in ihraç edilen ürünlerine baktığımızda dünya piyasasında değişen bir rol benimsediği görülmektedir. Geçmişte daha çok gıda ve ham madde ihracatında bulunurken günümüzde daha çok ekonomik güç, verimlilik ve rekabet gücü içeren yüksek teknolojik ürünlerini ihraç etmektedir (Adams et al., 2006: 98). 1980'li yıllarda talebi yüksek olan malların %25'ini karşılayan Çin, 2000'li yıllardan sonra %60'a yükselterek daha iyi performans sergilemiştir (Silva- Ruete, 2006). 1990'lı yıllarda Çin, daha çok emek yoğun malları ihraç ederken 2000'li yıllardan sonra elektrikli makineler, elektronik cihazlar, bilgisayarlar gibi teknolojiyi yoğun içeren ürünleri dünyaya ihraç etmeye başlamıştır (Rodrik, 2006: 23). 2002 yılında Çin'in toplam ihracatının en az %23'ü yüksek teknoloji endüstrilerden yapılan ihracattan sağlanmaktaydı. Aynı zamanda düşük teknolojik ürünler de ihracatta büyük bir paya sahipti (Pei et al., 2012: 284). Çin'in DTÖ'ye üye olmasıyla ihracatta elde ettiği rekabet gücü, dünya ekonomisi ve ülkelerin ticareti açısından rekabet kavramının piyasaya enjekte edilmesi sonucu, kaçınılmaz fırsatlar sunmaktadır (Sachs and Woo, 2003: 25).

Tablo 3'te Çin ve ABD'nin endüstrilerin ihracatının toplam ihracat içindeki payları yer almaktadır. ABD ekonomisinde 1995 yılı için ihracatta en büyük paya sahip olan endüstri, 1.67 endeksle elektrikli ve optik aletler gelmektedir. İhracat içindeki en büyük paya sahip ikinci endüstri taşıma ekipmanları (1.18) olurken, üçüncü sırada makineler (0.79) bulunmaktadır. Yıllar itibariyle ihracatta söz konusu olan bu endüstrilerin ihracat içindeki paylarının artış veya azalışını görebilmek için 2011 yılında endüstrilerin toplam ihracat içindeki paylarına bakmak gerekir. ABD ekonomisinde 2011 yılında ihracat içindeki payı yükselen endüstriler, 0.17 endeksle madencilik ve taş ocakçılığı; 0.59 endeksle kok, kullanılmış petrol, nükleer yakıt; 0.79 endeksle kimyasal ve kimyasal ürünler; 0.15 ile kauçuk ve plastikler; 0.47 ile ana metaller ve fabrikasyon metaller gelmektedir. Geriye kalan endüstrilerin ihracat içindeki payı azalış göstermektedir. Çin'e baktığımız zaman 1995 yılında ihracat içindeki payı en büyük olan endüstri, 2.26 endeksle tekstil ve tekstil ürünleri gelmektedir. İhracat içindeki payı en yüksek olan ikinci endüstri, 2.02 endeksle elektrikli ve optik aletler gelirken 0.78 endeksle ana metaller ve fabrikasyon metaller üçüncü sırada gelmektedir. Çin ekonomisi için 2011 yılına gelindiğinde 2.04 endeksten 3.45'e çıkan elektrikli ve optik aletler görülmektedir. Tekstildeki birincilikten elektrik aletlerine geçiş yapılmış, diğer bir deyişle düşük teknoloji içeren endüstriden yüksek teknoloji ve orta-yüksek teknoloji içeren endüstrilere yoğunluk verdiği görülmektedir. Çin'de olumlu düzeyde teknolojik değişimin yaşandığı açıktır. Bu değişim, ihracata dayalı büyüme modelinin sonucudur. İhracat içindeki payı yükselen diğer endüstriler, 0.06 endeksle kok, kullanılmış petrol, nükleer yakıt; 0.56 ile kimyasallar ve kimyasal ürünler; 0.68 ile makineler; 0.46 ile taşıma ekipmanları ve 0.35 ile başka yerde sınıflandırılmamış imalat gelmektedir.

Tablo 3. Çin ve ABD'de endüstrilerin ihracatının toplam ihracat içindeki payı

Kategoriler	1995		2011	
	ABD	Çin	ABD	Çin
Tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık	0,35	0,40	0,30	0,08
Madencilik ve taş ocakçılığı	0,13	0,23	0,17	0,04
Yiyecek, içecek ve tütün	0,42	0,53	0,36	0,24
Tekstil ve tekstil ürünleri	0,17	2,26	0,08	1,15
Deri ile deri ürünleri ve ayakkabılar	0,01	0,56	0,00	0,24
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri	0,06	0,17	0,03	0,05
Selüloz, kâğıt, baskı ve yayıncılık	0,36	0,11	0,24	0,04
Kok, kullanılmış petrol, nükleer yakıt	0,12	0,05	0,59	0,06
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	0,69	0,21	0,79	0,56
Kauçuk ve plastikler	0,14	0,40	0,15	0,34
Diğer metalik olmayan mineraller	0,06	0,22	0,05	0,12
Ana metaller ve fabrikasyon metaller	0,38	0,78	0,47	0,61
Makineler	0,79	0,30	0,74	0,68
Elektrikli ve optik aletler	1,67	2,02	1,21	3,45
Taşıma ekipmanları	1,18	0,116	1,08	0,46
Başka yerde sınıflandırılmamış imalat	0,16	0,27	0,02	0,35

Not: Hesaplama için WIOD Girdi-Çıktı Tabloları kullanılmıştır. Her bir endüstri için endüstrinin ihracat değeri/toplam ihracat şeklinde hesaplanmıştır.

DTÖ'de 3 Aralık 2004 tarihinde Çok Elyaflı Düzenlemenin sona ermesi gibi kotalar kalkınca Çin'in tekstil endüstrisi, 2003 yılında %17 oranıyla dünya ekonomisinde en büyük paya sahip olup kotaların kaldırılmasıyla da uzmanlar tarafından %50 olacağı öngörülmüyordu. Çin, tekstil endüstrisinde reformlar yaparak rekabetçilik kazanıyordu. Çin'in dışa açılması ile birçok yabancı yatırımcı Çin'e yerleşmeye başlayıp üretim yapmaktaydı. Yasa gereği Çinli işletmelerle ortak girişimler kurmaları gerekiyordu. Özellikle Çine gelen hazır giyim üreticileri ile Çin zamanla dünyanın en büyük ihracatçısı haline geldi. ABD pazarı bozulmaya başlayınca da ABD, Çin tekstil ithalatına karşılık sert önlemler aldı. ABD, tekstil ithalatçılarına karşı 9 dilekçe sunarak misilleme yaptı. Dilekçe Çin'i tehdit eden sözleri içerdiğinden dolayı mahkeme tarafından sadece geçici tedbir alma kararı alınmıştır. Birim başına düşük maliyetle büyük hacimler ihraç eden Çin, %3-4 kâr elde eden düşük katma değerine sahip tekstil ürünlerini üreten binlerce üreticiye sahip olmuştur (Hughes, 2005: 102-103). Bunun yanında Çin'e gelen yatırımların önemi büyüktür. Çin, yabancı sermaye akışlarına açık bir ülkedir. 2000 yılından sonra yılda 40 milyar ABD doları üzerinde doğrudan yabancı yatırımları (DYY) çekmektedir. Bu yatırımlarla Çin'de hızlı endüstriyel dönüşüm yaşanmıştır (McKinnon, 2005: 10). Endüstriyel yapısına baktığımızda 1990'lardan itibaren Çin'in endüstrisi, ihracatın da artmasıyla birlikte hızlı ve sürekli artan bir ekonomik büyüme ile sonuçlanmıştır (Yan, 2014: 11).

4.5. Döviz Kuru Politikasının Ekonomiye Etkileri

Ülkeler döviz kuruna müdahale ederek ekonomik avantajlardan yararlanmak isterler. Önceleri gümrük tarifeler, kota ve sübvansiyonlar ile müdahale edilirken günümüzde kur piyasası ile müdahale edilmektedir. Herhangi bir ülke kendi parasını, ticaret halinde olduğu ülkelerin parasının altında bir düzeyde tutması ile kur avantajı yakalamaktadır. Böylece ithalatın düşüp ihracatın artması, uluslararası ticarete çokça karşılaşılan bir durumdur. Çin, kendi parasını kur bazında düşük tutarak dış ticarete oldukça önemli kazançlar elde etmektedir (Morrison, 2013: 1). Çin'in işgücü piyasasında arz, talebi aşmaktadır. Bununla birlikte bağımsız sendikalar yasaklanmıştır. Bu durumda devlete ait sektörler küçülürse ve işgücü piyasasının ücret oranını belirleyebilme gücü artarsa, nominal ücret artışı yavaşlamış olacaktır. Ücret artışının yavaşlaması ve 1998'den sonra ihraç edilen malların verimliliğinin artmasıyla nominal döviz kuru değer kazanmıştır. Fakat reel döviz kuru, 2005 yılına kadar 8.28 yuan/dolar oranına sabitlenmiştir. Yani reel döviz kuru ile nominal döviz kuru arasındaki fark açılmıştır. Değersiz döviz kuru politikasıyla Çin'in ABD'ye karşı ihracatı ve dış ticaret fazlası artmıştır. Uluslararası eleştirileri devamlı alan Çin hükümeti, 2005'te döviz kurunu yönetimli bir dalgalanma sistemine dayadı. Fakat yuan, çok yavaş değerlendiği için reel döviz kuru ile nominal döviz kuru arasındaki fark devam etmektedir (Uni, 2007: 128).

Tablo 4. ABD'nin Çin ile olan dış ticareti (Bin Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Ticaret Dengesi
2001	19.181.936	102.267.289	-83.085.353
2002	22.127.509	133.510.393	-111.382.884
2003	28.367.721	163.313.863	-134.946.142
2004	34.427.687	210.500.129	-176.072.442
2005	41.190.675	259.836.017	-218.645.342
2006	55.224.097	305.778.876	-250.554.779
2007	65.237.883	340.106.646	-274.868.763
2008	71.456.412	356.304.561	-284.848.149
2009	69.575.613	309.530.233	-239.954.620
2010	91.910.977	382.964.820	-291.053.843
2011	104.121.383	417.340.262	-313.218.879
2012	110.516.536	444.386.004	-333.869.468
2013	121.721.076	459.107.864	-337.386.788
2014	123.675.623	486.296.238	-362.620.615
2015	115.931.978	504.028.317	-388.096.339
2016	115.594.784	481.369.890	-365.775.106
2017	129.803.172	525.801.231	-395.998.059
2018	120.148.141	563.234.622	-443.086.481
2019	106.626.775	472.473.187	-365.846.412

Kaynak: UN Comtrade (2020)

Tablo 4'te ABD ile Çin arasında gerçekleşen dış ticaret değerleri gösterilmektedir. ABD'nin ticaret dengesinde sürekli bir açık mevcuttur. Bu açığın 2009 yılında 239 milyar dolar ile 2008 yılına oranla gerilediği görülmektedir. Bunun nedeni 2008 finansal kriz nedeniyle başta ABD'nin önlemler almak zorunda kalmasıdır. İkinci düşüşün 2016 yılında -365 milyar dolara gerilediği kaydedilmiştir. Başkanlık seçimlerinde ABD Başkanı Donald Trump, dış ticareti azaltmaya yönelik stratejileri gündeme getirip ekonomiyi iyileştirmeye dönük adımlar atmıştır. ABD ve Çin arasında süregelen ticaret savaşları neticesinde, ABD'nin Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığı, 2019 yılında da azalmaya başlamıştır. Çin'in edindiği bu dezavantaj, diğer Asya ülkelerine avantaj sağlamıştır. Çin'den ithal ettiği ürünlere ABD tarife uygulamaya başlayınca şirketler üretim merkezlerini değiştirmeye başlamışlardır. Çin'i terk eden bu şirketler, diğer Asya ülkelerine geçip oradan üretimlerine devam etmeye başlayınca da ABD'nin Çine olan dış ticaret açığında azalma gerçekleşmiştir. ABD'nin Çin'e yaptığı ihracat 2001 yılından 2019 yılına doğru giderek artış göstermiş olsa da ABD'nin Çin'den yaptığı ithalat artışı, 2019 yılına doğru yaklaşık beşe katlandığı görülmektedir. Buna bağlı olarak dış ticaret açığı, 2001'de 83 milyar dolar iken 2019 yılında 365 milyar dolara ulaşmıştır.

Sanayi, tarım, bilim ve teknolojiye "Dört Modernizasyon" uygulanmasıyla Çin, 1970'lerde ticaret hacmini artırarak rekabetçi oldu. 1970'lerde ABD'nin en büyük ticaret ortağı olmuştur. Başta ABD lehine ticaret fazlası olmasına karşın sonraki süreçlerde aleyhine döndü. Bu ticaret açığı, ilk kez ürün alanında

1986 yılında -1.664,7 milyar dolar olmuştur (Polatay, 2020: 49). Dünyanın en büyük ulusal pazarı ve küresel bir liderlik pozisyonunu isteyen çok uluslu şirketler, ucuz işgücü ve ucuz para birimiyle Çin'i tercih etmektedirler. Çin'in ihracattaki devasa potansiyelinin %6'sının Amerikalı olan yabancı firmalar tarafından üretilmektedir. ABD'yi rahatsız eden Çin ihracatının artışını, yine Amerikalı ithalatçılar sağlamaktadır (Hughes, 2005: 94-97).

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO), Küresel İnovasyon Endeksi'ne göre (GII), 2018 yılında yayınlanan raporda, bilgi ve teknoloji çıktılarında, Çin beşinci sıradayken ABD altıncı sırada yer alarak Çin'in gerisinde kalmıştır. Yüksek teknolojik ürünlerin söz konusu olması bile ABD için ulusal güvenlik tehdidi olarak algılanıp Çin ile aralarında rekabet çekirdeğinin oluşmasına sebep olmaktadır. Son zamanlarda oldukça yoğun talep gören Huawei ürünlerinin, Amerika kısıtlamaları ve Huawei CEO'sunun tutuklanması, iki ülke arasında rekabet yaşanmasının sonuçlarıdır (Polatay, 2020: 50).

5. SONUÇ

Bu çalışmada Çin ve ABD için 1995-2011 yıllarını kapsayan WIOD tabloları kullanılarak büyüme modelleri oluşturulmuştur. ABD ve Çin'in makroekonomik faktörleri, 1990-2003 ve 2003-2011 dönemlerine ayrılarak karşılaştırılmıştır. Çin uyguladığı ihracata dayalı büyüme modelini, değersiz döviz kuru politikasını izleyerek, ücret artış oranlarını, yurtiçi verimlilik oranına endeksleyerek, kurumsal faktörler yoluyla gerçekleştirmektedir. Önceden kapalı bir ekonomiyi yıllarca sürdüren bir ülkenin dışa açılmasıyla, Sovyet tipi Kalkınma Planları ile sanayiye dönük kalkınma hedefini içeren ve birtakım reformlarla köklü değişimlerde bulunmasıyla Çin, iyi bir ekonomik başarı elde etmiştir. Bunun sonucunda dış ticaret fazlası vermekte ve ülkelerin ihracatçı ülkesi haline gelmektedir. ABD ekonomisine baktığımız zaman böyle bir büyüme modelini yakalamadığı, dolayısıyla Çin ekonomisi dış ticaret fazlasını gerçekleştirirken ABD ekonomisinin dış ticaret açığına verdiği görülmektedir. Nitekim ABD'nin yıllar itibarıyla Çin'e karşı verdiği ticaret açığı artmaktadır. İhracata dayalı büyüme modeli ile ekonomik gücünü artıran Çin'in, sadece ABD ile sınırlandırılmayıp diğer ülkelere karşı da rekabet gücünü artırdığı açıktır. Matematiksel bir model çerçevesinde yapılan bu büyüme, uyguladığı ülkenin altyapısını iyileştirebilmektedir.

Günümüzde birçok ekonomi, enflasyon oranlarında yüksek değerler kaydetmekte ve dış ticaret açığı vererek ülke refahında düşüş kaydedebilmektedir. 1994 yılında yüksek enflasyon oranıyla karşılaşan Çin'in, günümüzde ABD ile yakın enflasyon değerlerini kaydetmesi tesadüf olmamaktadır. Uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanmak isteyen ülkelerin ücret artış oranları, verimlilikten bağımsız olmamalıdır. Bununla birlikte düşük enflasyon değerlerine sahip olmalı, yüksek teknoloji kategorilerinde önemli ihraç değerlerini yakalamalıdır. Tüm bunları gerçekleştirirken değersiz döviz kuru politikasını izleyerek ihraç mallarına talebini artırmalıdır. Böylece yüksek enflasyon oranlarını düşürme hedefi olan, rekabet gücünü arttırmak isteyen ve istikrarlı bir ekonomiye sahip olmak isteyen ülkelerin ihracata dayalı büyüme modelini uygulamaları, ülkeye artı değerler kazandırabilecektir. Elbette ki bu kurumsal faktörleri de sabit döviz kuru altında gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bunun neticesinde matematiksel model ile iyileştirilen ekonomiler daha istikrarlı bir seyir kaydedebileceklerdir. Fakat ihracata dayalı büyüme modelini izleyen bir ekonomi karşısında mükemmel ekonomiye sahip olan ülkenin var olması durumunda, söz konusu ülke, rekabet gücünü yitirmektedir. Çin gibi ucuz işgücü ve ücretleri baskılayan herhangi bir ülkenin olması durumunda ülkeye yabancı yatırımlar gerçekleşecektir. İhraç ürünlerinin ucuzlamasıyla ülkelerin pazar payında geniş yer tutarak ihracat ile büyümede artı değer kazanabilecektir.

Literatürde Çin'in gücünü nasıl elde ettiği, hangi kurumsal faktörlerle dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna geldiği ve ABD ekonomisi üzerindeki rolünün matematiksel model ile tespit edilmesine dair yeterli çalışmanın olmadığı görülmüştür. Söz konusu sorulara cevap ararak Çin'in rekabet gücünün ABD ekonomisi ile kıyaslanması, bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Çin ile ABD ekonomisi, literatürde çok farklı boyutlarda karşılaştırıldığı görülmektedir. Bu çalışma ile benzer bulgular elde ettiğimiz bazı çalışmalar bulunmaktadır. Ünal (2020) çalışmasında, Türkiye ile Çin ekonomisini karşılaştırıp ihracata dayalı büyüme modelini benimseyen endüstrilerin dış ticaret fazlası yaratarak rekabet gücü kazandığı belirtilmiştir. Uni (2005) çalışmasında, çalışmamızı destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Doğu Asya ülkelerinin ihracata dayalı büyüme modelini desteklediğini belirtmiştir. McKinnon (2005) yaptığı çalışmada dış ticaret fazlası, verimlilik ve ücret faktörlerini dikkate alarak Çin'in izlediği politikaların ABD'ye karşı olumlu sonuçlar elde ettiği saptanmıştır. Çalışmamızda vardığımız sonuca bağlı olarak önceden yapılan çalışmalarını destekler sonuçlara varıldığı açıktır. Ücret artışının baskılanması ve değersiz döviz kuru politikasının yanında, düşük-orta teknolojiye yüksek teknolojiye yönelmesi, Çin ekonomisini önemli bir yere taşıdığını görülmüştür. Marshall Planı, Kültür Devrimi ve reformlar literatürde yapılan çalışmalarda bahsedilse de asıl ihracata dayalı büyüme modeli ile Çin'in gücünü artırdığı saptanmıştır. Çalışma sonucunda, ABD'nin ihracata dayalı büyüme modeli ve yüksek teknolojiye ağırlık vererek gücünü artıracığı söylenebilmektedir. Tüm ülkeler açısından bu model, rekabet gücü anlamı taşımaktadır. Bu nedenle, ihracata dayalı büyüme modeli, ülke ekonomilerini iyileştirmek için önerilebilir.

Verimliliğin artışa geçtiği ve dış piyasalara açıldığı ülkelerde dış ticaret fazlası oluşacaktır. Ücretlerin ise baskılanması gerekmektedir. Ancak burada verimlilik vurgulanmalıdır. Verimliliğin göz ardı edildiği ülkelerde dış ticaretten kazanç sağlanamadığı gibi iç piyasada da istikrarsızlık söz konusudur. Diğer faktörlerin iyileştirildiği ölçüde verimliliğinde iyileştirilmesi ve ülkelerin üretimle ön plana çıkması gerektiği bu çalışma ile söyleyebilmekteyiz. Verimlilik ile ücret artışı arasındaki fark açıldıkça enflasyon ve maliyet artmaktadır. Bu durum, ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, verimliliğin ücret artışından büyük olması, ekonomik istikrar için büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden çalışmanın verimliliğe katkısı da büyüktür.

Ülkelerin en büyük silahı olma özelliğini taşıyan ekonomik güç, son zamanlarda Çin-ABD arasında gerilim yaşanmasına neden olmuştur. ABD, 2008 krizinde derinden etkilenmesiyle birlikte krizin etkilerini hâlâ tamamiyle atlatabilmiş değildir. Buna karşın Çin ekonomisi de krizden sonra büyük bir pazar sahası ve önemli ihracat değerlerini kaydetmiştir. Üstelik yıllar itibarıyla ABD'nin Çin ile olan karşılıklı ticaret sonucu ticaret açığı da artmıştır. Uluslararası ticarete de ABD'ye karşı rekabet gücünü elde eden Çin, Avrupa arenasında söz sahibi olma gayreti içindedir. Yapılan analiz ve veri karşılaştırmalarıyla ABD ekonomisini ileriki yıllarda geçip dünya ekonomisinde söz sahibi olacağına yönelik tahminleri de destekler sonuçlara varılmıştır. Gün geçtikçe pazarının gelişmesiyle ABD ekonomisi üzerinde risk unsuru taşıyan Çin ekonomisi, ABD ile ticaret savaşına sürüklenmektedir. Bu ticaret savaşının da karşılıklı hamlelerle kur savaşını tetiklediği de öngörülebilmektedir. Lakin Çin'in güçlü bir ekonomi kaydettiği de gözden kaçırılmamalıdır. ABD ile yaşadığı gerilimlere rağmen ABD'den daha yüksek verilere sahip olmuştur. Çin bu başarısından taviz vermezse ve her şey umulduğu gibi devam ederse gelecek ekonomisinde ABD değil, Çin'i görebilmemiz tesadüf olmayacaktır.

Çalışma, ticaret savaşına giren Çin ve ABD'nin ön plana çıkmasıyla bu iki ülkeyle sınırlandırılmıştır. Bu nedenle, bu iki ülke arasındaki rekabet savaşının diğer ülke ekonomiler üzerindeki olası etkileri ve ihracata dayalı büyüme modeli özelinde ülke karşılaştırmalarına gidilebilir. Bu çalışmada ücret, verimlilik, döviz kuru ve imalat faktörleri dikkate alınmıştır. Gelecek çalışmalarda diğer makroekonomik faktörler bazında da rekabet güçleri karşılaştırılabilir. Sadece ekonomik değişkenlerle sınırlı kalmayıp ülkelerin siyasi ve sosyal değişkenleri ile harmanlanan bir çalışma yapılabilir ve bu şekilde stratejilerin hatları belirlenebilir. Ayrıca rekabeti arttıran veya azaltan endüstrilerin ücret artışlarının ve verimliliğin birbirinden bağımsız olup olmadığı konusu incelenebilir. Bu boyutta zayıf endüstrilerin iyileştirilebilmesi için izlenecek yolların tespit edilmesi, literatüre çok önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johnson, S. ve Robinson, J.A. (2005). "Institutions as A Fundamental Cause of Long-Run Growth", *Handbook of Economic Growth*, Volume IA.
- Adams, F.G., Gangnes, B. ve Shachmurove, Y. (2006). "Why Is China So Competitive? Measuring and Explaining China's Competitiveness", *The World Economy*, 29, 2, 95-121.
- Angresano, J. (2005). "China's Development Strategy: A Game of Chess that Countered Orthodox Development Advice", *The Journal of Socio Economics*, 34, 471-498.
- Bağcı, E. (2016). "Türkiye'nin İmalat Sanayi Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü Analizi", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38 (1), 73-92.
- Balassa, B. (1963). "Some Observations on the Beckerman's 'Export-Propelled' Growth Model", *Economic Journal*, 73, 763-784.
- Baumol, W. (1986). "Productivity Growth, Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show", *American Economic Review*, 76 (5), 1072-1085.
- Boyer, R. (2004). "New Growth Regimes, But Still Institutional Diversity", *Socio-Economic Review*, 2(1), 1-32.
- Charles, S., Karouni, I.E. (2008). "Post Socialist Transformation and Growth Regime: Some Comments about the Chinese Case", *International Journal of Development Issues*, Emerald Group Publishing, 7(2), 7.
- Dietzenbacher, E., Los, B., Stehrer, R., Timmer, M. ve Vries G. (2013). "The Construction of World Input–Output Tables in the WIOD Project", *Economic Systems Research*, 25, 71–98.
- Dünya Bankası (2020). <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart>, (Erişim Tarihi: 01.02.2020).
- Dünya Bankası (2020). <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.KD.ZG?view=chart&locations=CN>, (Erişim Tarihi: 02.01.2020).
- Dünya Bankası (2020). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=chart>, (Erişim Tarihi: 09.03.2020).
- Harrod, R.F. (1933). "A Further Note on Decreasing Costs", *The Economic Journal*, 337-341.
- Hicks, J.R. (1953). "An Inaugural Lecture", *Oxford Economic Papers*, 5(2), 117-135.
- Hughes, N. (2005). A Trade War with China?, *Foreign Affairs*, 84(4), 94-106, www.jstor.org/stable/20034423, (Erişim Tarihi 22.01.2022).
- Kaldor, N. (1966). "Causes of the Slow Growth in the United Kingdom", Cambridge University Press, London, 1-40.
- Kaufman, B.E. (2007). "The Institutional Economics of John R. Commons: Complement and Substitute for Neoclassical Economic Theory", *Socio Economic Review*, 5, 3-45.
- Liu, A. ve Geoffrey W. (2005). Human Resources Development in China", *Annals of Tourism Research*, 32, 689-710.
- McKinnon, R. (2005). Exchange Rate or Wage Changes in International Adjustments?, <http://www-siepr.stanford.edu/workp/swp05007.pdf>, (Erişim Tarihi 20.01.2022).
- Morrison, M.W. (2013). "China's Currency Policy: An Analysis of The Economic Issues", CRS Report, 1.
- North, D. (1990). "Institutions Institutional Change and Economic Performance", Cambridge University Press, 3, Cambridge.
- Pasinetti, L.L. (1993). "Structural Economic Dynamics: A Theory of the Economic Consequences of Human Learning", Cambridge University Press, Cambridge.
- Pei, J., Oosterhaven J. ve Dietzenbacher E. (2012). "How Much Do Exports Contribute to China's Income Growth?", *Economic Systems Research*, 24:3, 275-297, DOI: 10.1080/09535314.2012.660746.
- Polatay, S.S. (2020). "Who Likes Cooperation? A Long-Term Analysis of the Trade War between the US, the EU and China", *Uluslararası İlişkiler Dergisi, Advanced Online Publication*, 17 (67), 41-60.
- Qian, Y. (2000). "The Process of China's Market Transition (1978-1998); The Evolutionary, Historical and Comparative Perspectives", *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)*, 156 (1), 151-171.
- Ricardo, D. (1817). "On the Principles of Political Economy and Taxation", Batoche Books, Third Edition, Ontario.
- Rodrik, D. (2006). "What's so Special about China's exports?", NBER Working Paper, No. 11947.
- Sachs J.D. ve Woo, W.T. (2003). "China's Economic Growth After WTO Membership", *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 1 (1), 1-31.
- Samuelson, P.A. (1964). "Theoretical Notes on Trade Problems", *The Review of Economics and Statistics*, 46 (2), 145-154.

- Silva, R.J. (2006). "The Development of China's Export Performance", IMF Speeches, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2006/030706.htm>, (Erişim Tarihi 15.09.2020).
- The Economist (2020). "China's Economy and the WTO", <http://www.economist.com/node/21541448>, (Erişim Tarihi 03.07.2020).
- UN Comtrade (2020). https://www.trademap.org/countrymap/Country_SelProduct_Graph.aspx?nvpm=%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c2, (Erişim Tarihi: 03.01.2020).
- Üni, H. (2007). "Export-Biased Productivity Increase and Exchange Rate Regime in East Asia and Europe", *The Kyoto Economic Review*, 76(1), 117–138.
- Ünal, E. (2012). "Düzenleme Teorisi: Büyük Buhran ve 2008 Krizi", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(1), 35-36.
- Ünal, E. (2016a). "A Comparative Analysis of Export Growth in Turkey and China through Macroeconomic and Institutional Factors", *Evolutionary and Institutional Economics Review*, 13(1), 7-34.
- Ünal, E. (2016b). "How Can Turkey be Part of the EMU?: Turkey's Economic and Monetary Integration into the EMU and the Analyses of Macroeconomic and Institutional Factors by Export-Led Growth", *The Kyoto Economic Review*, 85(1-2), 2-41.
- Ünal, E. (2018). "An Institutional Approach and Input-Output Analysis for Explaining the Transformation of the Turkish Economy", *Journal of Economic Structures*, 7 (3), 1-38.
- Ünal, E. (2021). "Industrial Growth Models by Input-Output Analysis and an Anstitutional Approach to the Automotive Industry in China and Turkey", *Evolutionary and Institutional Economics Review*, 18, 175-203.
- Ünal, E. ve Köse, N. (2018). "Türkiye Birleşik Krallık'ta Grevde Kaybolan İşgünü Sayısının Ücret Üzerindeki Etkisi", *Verimlilik Dergisi*, 2, 143-168.
- WIOD (2020). <https://www.rug.nl/ggdc/valuechain/wiod/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 01.04.2020).
- Yan, C. (2014). "Structural Changes in the Labor Market and Social Security System in China: From the Viewpoint of Flexicurity", Discussion paper no. E-14-005, Research Project Center, Kyoto University.
- Yu, M. (2011). "Patterns of Trade, Comparative Advantage and Productivity in the ASEAN-China-India Region", *China Center for Economic Research (CCER) Peking University*, 28, 1-35.

